

Școala Națională de Studii Politice și Administrative

Școala Doctorală Multidisciplinară

Domeniul de Doctorat Științe Politice

TEZĂ DE DOCTORAT

REZUMAT

Conducător științific: Prof. univ. dr. Ioan Mircea Pașcu

Autor: Leneș V. Leonela (Leca)

București, 2025

Școala Națională de Studii Politice și Administrative

Școala Doctorală Multidisciplinară

Domeniul de Doctorat Științe Politice

**Securitatea energetică europeană și furnizorii estici. Între normativ și
geostrategic**

Conducător științific: Prof. univ. dr. Ioan Mircea Pașcu

Autor: Leneș V. Leonela (Leca)

București, 2025

Cuvânt înainte

Statutul istoric de putere normativă al Uniunii Europene este supus încercărilor atât din interior, de tensiunile interne, cât și în exterior, de cea mai mare schimbare geopolitică de după cel de-al II-lea Război Mondial – invazia din Ucraina. Securitatea energetică a devenit în acest context unul dintre vectorii de echilibrare a balanței de putere la nivel global. Lucrarea de față își propune analiza aspectului normativ și a celui geopolitic din cadrul dialogului Uniunii Europene cu furnizorii estici prin prisma noii paradigme a securității energetice.

O serie de caracteristici ale contextului geopolitic actual a impus limitările prezentului cadru de analiză. Mai exact, demersul are drept scop cercetarea aspectelor normative și geostrategice ale securității energetice europene în relația cu furnizorii estici, cu accent special pe Federația Rusă. Evidențierea rolului Rusiei a fost selectată ca urmare a aplicării cadrului teoretic ales.

Teoria Heartland a lui Mackinder¹ relevă importanța regiunii eurasiatice în contextul echilibrului de putere global. Privit din perspectiva securității energetice, controlul asupra Heartlandului – zona ce corespunde în mare parte teritoriului Rusiei și al țărilor învecinate – conferă o dominantă semnificativă în politica globală. Crearea de putere prin controlul resurselor și rutelor energetice a fost utilizată de Federația Rusă prin consolidarea pârgghiilor energetice în relația cu Uniunea Europeană și statele din vecinătatea Rusiei. Această abordare este fundamentală pentru a înțelege nu doar rolul Rusiei ca furnizor de energie, ci și implicațiile geopolitice asociate cu dependența Europei de resursele energetice provenite din Federația Rusă.

Este esențial să menționăm că prezenta analiză se va limita la energia convențională. Această orientare permite o înțelegere mai profundă a provocărilor curente și a dinamicii de putere între statele furnizoare, de tranzit și consumatoarele de hidrocarburi.

¹ Mackinder, H. J., (1962) “*The Geographical Pivot of History*” in *Democratic Ideals and Reality*. Norton and Company. New York, U.S.A., 1962, p.241.

Fără a diminua impactul energiei regenerabile și rolul celorlalte tipuri de energie, ci, din contră, prin evidențierea importanței energiei regenerabile în consolidarea rezilienței energetice a UE în cadrul studiului de caz, considerăm necesară aprofundarea includerii energiei regenerabile și a noilor tehnologii în demersuri științifice ulterioare.

Abstract

Războiul Rusiei împotriva Ucrainei reprezintă schimbarea geopolitică globală cea mai semnificativă de la sfârșitul Războiului Rece. Revenirea politicii de putere pe continentul european odată cu acțiunile Rusiei revanșiste are reverberații în toate domeniile strategice.

Securitatea energetică, un domeniu cheie pentru economia și securitatea Uniunii Europene (UE), este afectată de reconfigurarea fără precedent a sistemelor energetice globale.

Războiul, declanșat în contextul crizelor existente și suprapuse începute cu anexarea ilegală a Crimeii, a generat “policriza”, așa cum o formulează istoricul britanic Adam Tooze² și o popularizează președintele Comisiei Europene Jean-Claude Juncker³ și a devenit, printre altele, catalizatorul transformării paradigmei securității energetice.

Perturbările generate de conflict au impact global și evidențiază vulnerabilitatea lanțurilor de aprovizionare și a accesului la materiile prime critice necesare pentru o tranziție energetică sigură a Uniunii Europene.

Piețele globale de energie au înregistrat șocuri consecvente și au produs efecte devastatoare asupra relației Rusiei cu cel mai mare partener energetic, Uniunea Europeană.⁴

Dependentă în mare măsură de hidrocarburi din Rusia, Uniunea Europeană, o putere normativă⁵, își propune consolidarea posturii de actor geopolitic inclusiv la nivelul strategiei energetice. Pentru a răspunde noilor provocări, politicile energetice ale Uniunii Europene sunt modelate cu scopul de a spori autonomia, dar și competitivitatea globală a Uniunii. În acest context, teza de față își propune să analizeze în ce măsură puterea

² Helleiner, E. (2024) “Economic Globalization’s Polycrisis.” *International Studies Quarterly*, vol. 68, no. 2, 14 Mar. 2024, academic.oup.com/isq/article/68/2/sqae024/7634048?searchresult=1, <https://doi.org/10.1093/isq/sqae024>. (Accesat 20.06.2024)

³ “Press Corner.” *European Commission - European Commission*, 2016, ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/SPEECH_16_2293. Accesat la 10.03.2024)

⁴ IEA. “The Impact of Russia’s Invasion of Ukraine on Global Energy Markets - Spotlight.” *IEA*, 2023, www.iea.org/spotlights/the-impact-of-russia-s-invasion-of-ukraine-on-global-energy-markets. (Accesat 15.07.2024)

⁵ Manners, I. (2002) “Normative Power Europe: A Contradiction in Terms?” *JCMS: Journal of Common Market Studies*, vol. 40, no. 2, pp. 235–258, www.princeton.edu/~amoravcs/library/mannersnormativepower.pdf, <https://doi.org/10.1111/1468-5965.00353>. (Accesat la 12.09.2023)

normativă a UE este capabilă să răspundă crizelor actuale și cum pot fi ajustate și instrumentalizate prioritățile geostrategice la noile realități.

Teza de față își propune obiectivul de a studia aspectul normativ și geostrategic al politicilor energetice ale Uniunii Europene în relația cu furnizorii estici din fosta Uniune Sovietică (URSS), în principal Federația Rusă, adoptate după invazia în Ucraina, în contextul noii paradigme de securitate energetică. O a doua contribuție o va constitui analiza potențialelor riscuri aferente noilor parteneriate cu „petrostate” din fostul spațiu Sovietic prin prisma celor doi vectori: normativ și geostrategic.

Studiul aspectului normativ și a celui geostrategic al politicilor energetice ale Uniunii Europene în relația cu furnizorii estici, în principal Federația Rusă, în contextul noii paradigme de securitate energetică este oportun și important din mai multe unghiuri teoretice și metodologice.

Implicațiile războiului asupra sistemelor energetice au necesitat răspunsuri prompte și eficiente din partea Occidentului. Uniunea Europeană, limitrofă zonei conflictului și dependentă într-o măsură mare de resursele energetice din Rusia, a trebuit să își adapteze în regim de urgență politicile energetice. În contextul tranziției energetice și a dezvoltărilor tehnologice, importanța Ucrainei în calitate de deținător de materii prime critice și având rol de stat de tranzit amplifică reverberațiile conflictului asupra viitorului securității energetice a Uniunii Europene. Dezvoltarea noilor soluții tehnologice precum hidrogenul în generarea de energie sau utilizarea soluțiilor moderne pentru energia nucleară pot fi potențate, de asemenea, prin conectarea sistemului energetic și a pieței UE cu Ucraina.

Relația energetică dintre UE și Federația Rusă este complexă atât prin prisma tipului de resurse energetice importate de Uniune, cât și prin cheia în care această relație a fost abordată. Unele evenimente majore, precum destrămarea Uniunii Republicilor Sovietice Socialiste (URSS), au dus la conturarea cadrului normativ și instituțional și au accelerat tendința de liberalizare a piețelor. Alte evenimente, precum crizele energetice din 2006 și 2009, au reprezentat semnale de alarmă și au necesitat, chiar dacă rezultatele au fost modeste, o abordare geostrategică a UE în domeniul energetic.

În noul context, cel al războiului în Europa și al redefinirii securității energetice, în timp ce UE își propune sporirea autonomiei strategice, consolidarea competitivității

globale și combaterea schimbărilor climatice, politicile Uniunii trebuie să asigure securitatea energetică care să includă creșterea rezilienței energetice interne și diversificarea și asigurarea furnizărilor de energie din surse externe. Toate aceste deziderate trebuie să fie realizate în spiritul tranziției energetice. Provocarea Uniunii în domeniul energetic constă în revitalizarea normativă în paralel cu adoptarea unei posturi geopolitice mai curajoase și proactive menite să asigure rolul global al UE.

Din perspectiva studiilor internaționale de securitate, securitatea energetică reprezintă o componentă fundamentală, studiul relației energetice a UE cu furnizorii estici fiind actual pentru asigurarea viitoare a stabilității, a dezvoltării durabile și a consolidării pe plan global a UE. Studiul aspectului geopolitic, dar și al celui normativ este important pentru studiile de securitate, întrucât acestea îmbină interesele naționale, relațiile internaționale și stabilitatea piețelor globale de energie și contribuie la înțelegerea modului în care resursele energetice influențează dinamica de putere și strategiile de securitate ale statelor.

În contextul războiului, dar și în proiectarea perspectivelor strategice post-război care să asigure accesul la resurse, cu precădere la cele necesare tranziției energetice, analiza vectorilor geostrategici devine crucială în elaborarea profilului strategic și de securitate al Uniunii Europene.

Tematica prezentei lucrări, prin prisma contrapunerii celor doi vectori, normativ și geostrategic, oferă oportunitatea aprofundării studiului utilizării potențiale a energiei, inclusiv ca instrument coercitiv de politică externă de către noii furnizori și identifică potențiale mecanisme de diminuare a acestui tip de vulnerabilități.

Din perspectivă liberală, studiul consecințelor războiului asupra viitoarelor politici energetice, asupra pieței energetice și asupra diplomației energetice a UE este esențial.

Din prisma curentului instituționalist, odată cu declanșarea războiului, consolidarea și coordonarea în domeniul securității energetice a structurilor instituționale la nivelul UE în contextul sporirii naționalismului energetic devin esențiale. Armonizarea legislației și a infrastructurii pentru a face față noilor amenințări și în vederea creării unui sistem de securitate energetică mult mai integrat, rezilient și adaptat contextului geopolitic aduce noi

dileme și întrebări de cercetare în contextul unei intervenții tot mai mari a statului în securizarea intereselor energetice.

Din punct de vedere metodologic, lucrarea de față folosește metoda comparativă pentru a evidenția particularitățile și contextul politicilor energetice ale statelor analizate.

Analiza de document este folosită în evidențierea vectorilor geostrategici și a aspectelor normative ale politicilor energetice.

Studiul impactului politicilor energetice ale UE asupra securității energetice din Europa Centrală și de Est este realizat prin intermediul analizei cantitative și calitative. Este important de menționat că studiul de caz reprezintă o modelare a măsurării noii paradigme de securitate energetică. Fără a deveni un concept final, inclusiv din cauza lipsei de date complete pentru toți indicatorii de interes, modelul propus de măsurare a securității energetice reprezintă un prim pas în elaborarea unui concept comprehensiv. Pentru analiza cantitativă s-au folosit bazele de date disponibile pentru anii 2022 și 2023. Validarea rezultatelor a fost testată în cadrul interviurilor cu experți din domeniul securității energetice.

În vederea atingerii obiectivelor prezentei lucrări, concepte care au consacrat UE ca putere normativă sunt supuse analizei.

Totodată, este studiată opțiunea aleasă de UE, cea a consolidării unei posturi geopolitice mai ambițioase prin prisma instrumentelor oferite de politicile energetice.

Crizele globale au declanșat adeseori consolidarea dimensiunii geopolitice a securității energetice. Cu toate acestea, au existat și crize care au stimulat dezvoltarea cadrului normativ internațional, liberalizarea piețelor și deschiderea către cooperare. Un astfel de moment l-a reprezentat destrămarea URSS, eveniment care a contribuit la apropierea piețelor energetice și la progresul cadrului normativ internațional pentru aproape două decenii. Criza globală a amenințărilor la adresa schimbărilor climatice este un alt exemplu în care nevoia de reconfigurare a securității energetice în context climatic a promovat mecanisme normative internaționale.

Odată cu apariția crizei Covid-19 și a crizelor sistemice ce au culminat cu invazia din Ucraina, se observă revenirea la paradigma inițială, cea a abordării realiste a securității

energetice în care geopoliticul domină agenda. Securitatea energetică, fiind atribuție națională, este percepută drept o componentă a securității naționale. Mai mult, securitatea energetică devine parte a unui concept mai amplu al securității care conține securitatea economică, tehnologică și digitală. Accesul la lanțurile valorice și la materiile prime critice în contextul dezvoltării energiei regenerabile devine un nou element cheie al tensiunilor geopolitice.

Drept rezultat, înțelegerea realistă a politicilor energetice ale Rusiei capătă popularitate. În pofida acestei tendințe, anumite linii de gândire subliniază că evoluția relațiilor energetice UE-Rusia a continuat să răspundă logicii comerciale și că folosirea energiei ca armă de către Rusia părea, la acel moment, foarte puțin probabilă. Această logică se datorează faptului că piața și regulile comerciale au consolidat cazul pentru o înțelegere liberală a relației energetice Rusia – UE.⁶ Practica va demonstra că abordarea a fost naivă și a caracterizat doar poziția UE în timp ce Rusia nu a încetat să urmărească maximizarea dividendelor strategice și geopolitice rezultate din dependența energetică a UE.

Noua strategie a UE adoptată în martie 2022, RePowerEU, a fost propusă drept răspuns la escaladarea militară a Moscovei și are drept scop reducerea dependenței de hidrocarburi din Rusia, gestionarea urgenței economice create de război și accelerarea tranziției energetice.⁷

Strategia extinde cadrul pentru promovarea politicilor ambițioase în domeniul energiei și al climei și a reformelor la nivelul Comunității Energetice (asociația dintre statele Uniunii Europene și cele din Europa de Sud-Est). Prin extinderea spațiului geografic de aplicare a noilor măsuri, UE cooperează în demersurile sale statele membre ale Comunității Energetice, acțiuni menite inclusiv să sprijine Ucraina în asigurarea securității energetice.⁸

⁶ Siddi, M. (2017) “EU-Russia Energy Relations: From a Liberal to a Realist Paradigm?” *Russian Politics*, vol. 2, no. 3, 19 Aug. 2017, pp. 364–381, <https://doi.org/10.1163/2451-8921-00203005>, (Accesat la 17.04.2023)

⁷ European Commission. “REPowerEU: Affordable, Secure and Sustainable Energy for Europe.” *European Commission*, 2022, commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/european-green-deal/repowereu-affordable-secure-and-sustainable-energy-europe_en. (Accesat la 10.01.2024)

⁸ “EU External Energy Strategy defines Energy Community as instrument for ambitious energy and climate policies and market reforms”, *Energy Community*, 2022. Disponibil la <https://www.energy-community.org/news/Energy-Community-News/2022/05/18.html>. (Accesat la 20 iulie 2023).

Acesta reprezintă un prim element important în implementarea adoptării unei posturi geopolitice mai ferme a UE în spațiul supus prezentei analize.

Conceptul de Autonomie Strategică a UE a evoluat de la conceptul inițial, care îngloba securitatea și apărarea, la o viziune mai amplă care include economia, tehnologia, energia și comerțul. Războiul din Ucraina, precum și competiția dintre SUA și China, au accelerat nevoia Europei de a acționa ca un actor global independent și rezilient.

Războiul Rusiei împotriva Ucrainei a influențat decisiv și felul în care marile economii occidentale alinate la decuplarea de combustibili fosili din Rusia percep securitatea energetică. Dinamica regională, cât și cea globală, a fost profund influențată de efectele războiului.

Redefinirea conceptului de securitate energetică declanșată de procesele petrecute de dinainte de război a fost amplificată odată cu declanșarea războiului și cu decuplarea de la sursele și rutele energetice asigurate de Kremlin. Mai mult, nevoia de reînnoire și extindere atât a conceptului cât și a termenului (în sens de politică publică) a fost potențată de tranziția verde și schimbările climatice. Astfel, instituțiile internaționale, în frunte cu Agenția Internațională a Energiei, precum și marii actori globali și comunitatea academică au demarat procesul de redefinire a conceptului de securitate energetică.

Uniunea Europeană și-a activat cadrul legal și cel de politici publice menite să sporească autonomia bazată pe tehnologia energiilor regenerabile. Aceste inițiative reflectă o strategie mai amplă de a combate întreruperile sau sistările așteptate, cât și cele bruște ale lanțurilor valorice datorate tensiunilor geopolitice. Simultan, UE vine cu noi propuneri de parteneriate globale cu furnizori de energie sau materii prime necesare producției de energie în acord cu prioritățile UE.

Teoria echilibrului de putere, prin intermediul căreia ne propunem realizarea prezentei cercetări, este studiată din mai multe perspective. Evoluția istorică a gândirii privind echilibrul de putere în tradiția occidentală și cea a Rusiei relevă impactul diferitelor experiențe formative. Astfel, originea și impactul acestor experiențe sunt importante pentru evidențierea particularităților transpuse în strategiile și politicile energetice ale celor doi poli supuși analizei.

Contextul amplu al continentului european ne oferă caracteristicile inițiale necesare pentru aplicarea cadrului teoretic ales. Lucrarea de față include analiza considerentelor cu privire la puterea energetică în accepțiunea Rusiei și în accepțiunea UE. Deși ambele tradiții recunosc rolul fundamental al distribuției puterii în stabilitatea internațională, ele diverg în mod semnificativ în ceea ce privește fundamentele teoretice, aplicațiile strategice și ipotezele care stau la baza comportamentului statelor. Experiențele istorice distincte, orientările filosofice și contextele geopolitice au modelat abordări contrastante chiar ale dinamicii de putere în relațiile internaționale contemporane.

Pornind de la aceste viziuni conceptuale diferite dintre Rusia și Uniunea Europeană, aplicabilitatea diverselor teorii realiste și a balanței de putere în analiza relațiilor energetice dintre Uniunea Europeană și partenerii estici presupune aprofundarea modului în care concurența geopolitică, pârghiile economice și urmărirea intereselor naționale au modelat politicile energetice ale statelor supuse analizei prezente.

În acest context, al jocului geopolitic, dar și al rolului UE ca putere normativă, o importanță crucială o joacă Marea Neagră - unul dintre cele mai importante spații geostrategice în ceea ce privește securitatea energetică europeană contemporană. Relevanța geostrategică și geoeconomică a Mării Negre derivă în primul rând din faptul că zona conectează Asia și Europa, astfel încât rutele maritime și accesul la terminale permit întreruperea sau redirecționarea exporturilor și importurilor critice de energie. Interesul determinant al Rusiei față de Marea Neagră reflectă înțelegerea acestei funcții de punct strategic, dovadă fiind eforturile sale de a păstra controlul maritim și litoral pentru a influența rutele de export.⁹

Regiunea Mării Negre reprezintă, așadar, obiectul unui mare joc în care puterile globale și regionale concurează pentru influență, pârghii și acces la resurse și porturi. Așa cum evidențiau Dubien și Vaquer I Fanés (2010: 4): „Cursa pentru controlul asupra rutelor sud-estice de aprovizionare cu gaze naturale ale Europei” este cu adevărat unul dintre „principalii factori de schimbare în mediul de securitate din Marea Neagră”.¹⁰ Atât

⁹ Dumitru, I. R. (2021). Russia's geopolitical determinations in the black sea. *Strategic Impact*, 78(1), 31-42. <https://doi.org/10.53477/2284-9378-21-03> (Accesat la 20.05.2025)

¹⁰ Dubien, A. and Vaquer J. I Fanés, (2010). “Security and Energy Security in the Black Sea Region”, DG of External Policies of the Union – Standard Briefing, European Parliament, <http://www>.

Moscova, cât și UE, dar și alte puteri regionale precum Turcia au lansat și sprijinit inițiative pentru construcția infrastructurii de transport a energiei și au concurat pentru a controla rutele de tranzit energetic.

Fiind adeseori zona în care energia a fost utilizată ca armă geopolitică, regiunea Mării Negre a fost deseori expusă întreruperilor în aprovizionare, disputelor privind prețurile și amenințărilor din partea Rusiei la adresa infrastructurii care au servit ca instrumente de politică externă.

Așa cum descrie Waltz, echilibrul de putere între state devine un echilibru al tuturor capacităților, inclusiv al forței fizice, pe care statele aleg să le utilizeze în urmărirea obiectivelor.¹¹ Rusia utilizează, pe lângă forța convențională, toate domeniile strategice și sursele de putere, inclusiv presiunile de tip economic, pentru proiecția puterii cu efecte în cascadă în multe sectoare.¹²

Moscova a recreat de facto o nouă realitate în Marea Neagră, împiedicând astfel potențialele investiții în regiune. Întrucât Marea Neagră servește ca un nod de tranzit vital care canalizează, pe lângă fluxul comercial din China, fluxurile energetice din Marea Caspică și Rusia către piețele europene prin intermediul porturilor, al rețelei de conducte și al infrastructurii maritime, securitatea calculelor geostrategice mai ample se intersectează cu securitatea energetică.¹³

Statele Europei Centrale și de Est sunt caracterizate prin particularități sistemice din perspectiva securității energetice. Aceste particularități sunt, la rândul lor, neuniforme în cadrul regiunii. Prin urmare, echilibrul delicat între obiectivele colective ale UE și realitățile individuale ale statelor din regiune devine și mai important atunci când UE încearcă atenuarea vulnerabilităților externe prin consolidare internă și diversificare strategică.

europarl.europa.eu/activities/committees/studies.do?language=EN, (Accesat 12/05/2025)

¹¹ Waltz, K. N. (1959). *Man, the State, and War: A Theoretical Analysis*, 1959, Columbia University Press, p.204

¹² Nate, S. & Leca, L. (2020). Cybersecurity and hybrid warfare challenges in the Black Sea region. *International Journal of Cyber Diplomacy*, 1(1). https://ijcd.ici.ro/documents/26/2020_article_6.pdf (Accesat 03/04/2025)

¹³ Grishin, O., Todorova, R., & Tolochko, A. (2020). "Energy Security of the Black Sea Region: Geostrategy and Geoenergy Measurement". **Przeegląd Strategiczny**, 13, 415-432. <https://pressto.amu.edu.pl/index.php/ps/article/view/26098> (Accesat 02/04/2025)

Reziliența economică a statelor UE, în special a celor mai nou aderate, din fostul bloc sovietic, este strâns legată de stabilitatea lanțurilor de aprovizionare cu energie și de izolarea acestora de volatilitatea prețurilor la nivel mondial. Industriile din Europa Centrală și de Est s-au bazat în mod tradițional pe surse convenționale de energie și se confruntă acum cu dubla provocare, mult mai accentuată în comparație cu Europa de Vest, a diversificării securității energetice și a decarbonizării.

Piața energetică a Europei Centrale și de Est este influențată de factori geopolitici, economici și tehnologici. Neomogenitatea poziționării în relația cu Moscova, dar și a mixului energetic, a accesului la coridoarele de transport al gazelor și la terminale de gaze naturale lichefiate, precum și a interconectării insuficiente face ca procesul de decuplare de hidrocarburile rusești să prezinte riscuri și vulnerabilități mai mari în comparație cu Europa Occidentală. În același timp, politicile europene de promovare a tranziției energetice și sudarea pieței unice europene impun adaptări continue, în vederea liberalizării și creșterii competitivității în sector.

Simultan, vulnerabilitățile expuse vin și cu oportunități pe care le oferă cadrul comunitar. Condițiile legislative, normative și reglementările naționale, împreună cu obiectivele comunitare privind reducerea emisiilor de carbon, modelează cu succes aceste piețe, impunând un ritm accelerat de inovare și adaptare având efecte geopolitice. Cercetarea de față își propune studiul acestor aspecte.

UE s-a consolidat ca o putere normativă distinctă în sistemul internațional, fiind recunoscută pentru capacitatea de a proiecta norme, valori și standarde dincolo de granițele sale prin instrumente specifice. Acestea transcend puterea militară sau economică tradițională și, într-o lume dominată tot mai mult de realism, apare întrebarea dacă UE poate să își atingă obiectivele de consolidare pe plan global, rămânând o putere normativă.

În calitate de instrument de proiecție normativă, rolul diplomației energetice este în creștere, iar crizele recente au accelerat consolidarea acestui normativ, mai ales în contextul obiectivului autonomiei strategice europene în energie. Lucrarea de față își propune să aprofundeze studiul instrumentelor de diplomație energetică și să stabilească profilul acestora în concordanță cu variabilele propuse – normativ și geostrategic.

O particularitate a valului de sancțiuni de după 2022 o reprezintă și perfecționarea din perspectiva instituțională. UE a devenit în ultimele două decenii un „emițător” activ de sancțiuni, acum fiind comparabilă cu SUA, campioana statelor sancționatoare. Ne propunem o analiză amplă a acestui instrument normativ și o estimare a impactului sancțiunilor asupra cooperării energetice.

Pe măsură ce securitatea energetică devine din ce în ce mai complexă, prezenta lucrare își propune crearea unui model de măsurare a securității energetice din regiunea Europei Centrale și de Est. Modelul, bazat pe “energy trilemma”, elaborat de Agenția Internațională pentru Energie, permite viitoarea încorporare de noi dimensiuni și variabile pentru a evalua mai bine nivelul general al securității energetice în diferite țări.

Introducere

Războiul Rusiei împotriva Ucrainei reprezintă cea mai semnificativă schimbare geopolitică de la sfârșitul Războiului Rece. Revenirea politicii de putere pe continentul european odată cu acțiunile Rusiei revanșiste are reverberații în toate domeniile strategice.

Securitatea energetică, un domeniu cheie pentru economia și securitatea Uniunii Europene (UE), este afectată de reconfigurarea fără precedent a sistemelor energetice globale.

Războiul, declanșat în contextul crizelor existente și suprapuse începute cu anexarea ilegală a Crimeii, a generat “policriza”, așa cum o formulează istoricul britanic Adam Tooze¹⁴ și o popularizează președintele Comisiei Europene Jean-Claude Juncker¹⁵ și a devenit, printre altele, catalizatorul transformării paradigmei securității energetice.

Perturbările generate de conflict au impact global și evidențiază vulnerabilitatea lanțurilor de aprovizionare și a accesului la materiile prime critice necesare pentru o tranziție energetică sigură a Uniunii Europene.

¹⁴ Helleiner, E. (2024). “Economic Globalization’s Polycrisis.” *International Studies Quarterly*, vol. 68, no. 2, 14 Mar. 2024, academic.oup.com/isq/article/68/2/sqae024/7634048?searchresult=1, <https://doi.org/10.1093/isq/sqae024>. (Accesat la 14.03.2025)

¹⁵ “Press Corner.” *European Commission - European Commission*, 2016, ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/SPEECH_16_2293. (Accesat la 14.03.2025)

Piețele globale de energie au înregistrat șocuri consecvente și au produs efecte devastatoare asupra relației Rusiei cu cel mai mare partener energetic, Uniunea Europeană.¹⁶

Dependentă în mare măsură de hidrocarburi din Rusia, Uniunea Europeană, o putere normativă¹⁷, își propune consolidarea posturii de actor geopolitic inclusiv la nivelul strategiei energetice. Pentru a răspunde noilor provocări, politicile energetice ale Uniunii Europene sunt modelate cu scopul de a spori autonomia, dar și competitivitatea globală a Uniunii. În acest context, teza de față își propune să analizeze în ce măsură puterea normativă a UE este capabilă să răspundă crizelor actuale și cum pot fi ajustate și instrumentalizate prioritățile geostrategice la noile realități.

În confruntarea cu noile riscuri, factorii de decizie, precum și comunitatea academică s-au mobilizat și au generat o dezbatere academică evidențiind nevoia extinderii și reînnoirii conceptuale a securității energetice.

Simultan, numeroase linii de gândire accentuează nevoia unei angajări geostrategice mai ample care să permită totodată menținerea rolului de putere normativă a UE. De la declanșarea războiului, UE a reușit să construiască un front comun prin renunțarea aproape totală la resursele energetice din Rusia și redirectionarea fluxurilor de energie. Scenariile de după război sunt încă în desfășurare, reluarea chiar și parțială a livrărilor de hidrocarburi din Rusia este incertă, prin urmare, caracterul și eficiența viitoarei strategii energetice a UE sunt esențiale pentru securitatea economică și competitivitatea globală a blocului comunitar.

Teza de față își propune obiectivul de a studia aspectul normativ și geostrategic al politicilor energetice ale Uniunii Europene în relația cu furnizorii estici din fosta Uniune Sovietică (URSS), în principal Federația Rusă, adoptate după invazia în Ucraina, în contextul noii paradigme de securitate energetică. O a doua contribuție o va constitui

¹⁶ IEA. "The Impact of Russia's Invasion of Ukraine on Global Energy Markets - Spotlight." *IEA*, 2023, www.iea.org/spotlights/the-impact-of-russia-s-invasion-of-ukraine-on-global-energy-markets. (Accesat la 15.03.2025)

¹⁷ Manners, I. (2002). "Normative Power Europe: A Contradiction in Terms?" *JCMS: Journal of Common Market Studies*, vol. 40, no. 2, June 2002, pp. 235–258, www.princeton.edu/~amoravcs/library/mannersnormativepower.pdf, <https://doi.org/10.1111/1468-5965.00353>. (Accesat la 20.01.2024)

analiza potențialelor riscuri aferente noilor parteneriate cu „petrostate” din fostul spațiu sovietic prin prisma celor doi vectori: normativ și geostrategic.

Lucrarea presupune elaborarea unui set de soluții și recomandări de politici energetice care vizează diplomația energetică, prin urmare, dimensiunea energetică din politica externă a UE în relația cu furnizorii estici.

Capitolul de cercetare își propune un studiu cantitativ și calitativ al impactului războiului din Ucraina asupra securității energetice a statelor din Europa Centrală și de Est prin analiza securității energetice a opt state din regiune prin suprapunerea vectorului geopolitic peste elemente din „Energy Trilemma”¹⁸, model propus de Agenția Internațională pentru Energie (IEA).

Obiectivele tezei în raport cu furnizorii estici se vor limita la următoarele state producătoare, de tranzit și/sau consumatoare de energie: Federația Rusă, Azerbaidjan, Georgia, Ucraina, Moldova și, tangențial, Kazahstan și Turkmenistan.

Analiza propusă în capitolul de cercetare se va limita la opt state din Europa Centrală și de Est – Slovenia, Polonia, Slovacia, Cehia, Ungaria, Croația, România și Bulgaria.

Concluzii

Războiul, declanșat în contextul crizelor existente și suprapuse începute cu anexarea ilegală a Crimeii, a generat “policriza”, așa cum o formulează istoricul britanic Adam Tooze¹⁹ și o popularizează președintele Comisiei Europene Jean-Claude Juncker²⁰ și a devenit, printre altele, catalizatorul transformării paradigmei securității energetice.

¹⁸ Overcoming the Energy Trilemma: Secure and Inclusive Transitions, IEA Report to G7 Leaders. 2023, <https://www.iea.org/reports/overcoming-the-energy-trilemma-secure-and-inclusive-transitions> (Accesat la 30.06.2024)

¹⁹ Helleiner, E., (2024). Economic Globalization’s Polycrisis, *International Studies Quarterly*, vol. 68, no. 2, academic.oup.com/isq/article/68/2/sqae024/7634048?searchresult=1, <https://doi.org/10.1093/isq/sqae024>.

²⁰ “Press Corner.” *European Commission - European Commission*, 2016, ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/SPEECH_16_2293.

Perturbările generate de conflict au impact global și evidențiază vulnerabilitatea lanțurilor de aprovizionare și a accesului la materiile prime critice necesare pentru o tranziție energetică sigură a Uniunii Europene.

Piețele globale de energie au înregistrat șocuri consecvente și au produs efecte devastatoare asupra relației Rusiei cu cel mai mare partener energetic, Uniunea Europeană.²¹

Dependentă în mare măsură de hidrocarburi din Rusia, Uniunea Europeană, o putere normativă²², încearcă consolidarea posturii de actor geopolitic inclusiv la nivelul strategiei energetice. Pentru a răspunde noilor provocări, politicile energetice ale Uniunii Europene sunt modelate cu scopul de a spori autonomia, dar și competitivitatea globală a Uniunii. În acest context, teza de față își propune să analizeze în ce măsură puterea normativă a UE este capabilă să răspundă crizelor actuale și cum pot fi ajustate și instrumentalizate prioritățile geostrategice la noile realități.

În noul context, cel al războiului în Europa și al redefinirii securității energetice, în timp ce UE își propune sporirea autonomiei strategice, consolidarea competitivității globale și combaterea schimbărilor climatice, politicile Uniunii au drept obiectiv asigurarea securității energetice care să includă creșterea rezilienței energetice interne și diversificarea și asigurarea furnizărilor de energie din surse externe. Toate aceste deziderate trebuie să fie realizate în spiritul tranziției energetice. Provocarea Uniunii în domeniul energetic constă în revitalizarea normativă în paralel cu adoptarea unei posturi geopolitice mai curajoase și proactive menite să asigure rolul global al UE.

Prin prisma contrapunerii celor doi vectori, normativ și geostrategic, am analizat oportunitatea noii paradigme a securității energetice care extinde înțelegerea securității în afara preocupărilor militare și include energia ca o componentă vitală a stabilității naționale și internaționale. Schimbarea de paradigmă reprezintă recunoașterea securității

²¹ IEA. "The Impact of Russia's Invasion of Ukraine on Global Energy Markets - Spotlight." *IEA*, 2023, www.iea.org/spotlights/the-impact-of-russia-s-invasion-of-ukraine-on-global-energy-markets.

²² Manners, I., (2002). Normative Power Europe: A Contradiction in Terms?, *JCMS: Journal of Common Market Studies*, vol. 40, no. 2, June 2002, pp. 235–258, www.princeton.edu/~amoravcs/library/mannersnormativepower.pdf, <https://doi.org/10.1111/1468-5965.00353>.

energetice ca un proces dinamic influențat de diverși actori și factori geopolitici, integrându-i pe aceștia din urmă în cadrul mai amplu al securității, demers pe care am încercat să îl realizăm în cadrul prezentei cercetări.

Noua paradigmă a conceptului de securitate energetică, în sensul de politică publică, trebuie contextualizată și analizată prin prisma tranziției energetice. Această ajustare, aparent evidentă, necesită eforturi concentrate la nivel de UE, unde decizia națională cu privire la mixul energetic și securitatea energetică rămâne preponderent națională. Prin urmare, este necesară continuarea efortului pentru promovarea unui consens politic în jurul unei viziuni concertate pentru viitorul securității energetice a UE.

Obiectivul primar al tezei îl reprezintă stabilirea profilului noilor politici de securitate energetică ale UE adoptate ca răspuns la crizele suprapuse și la războiul Rusiei în Ucraina și implicațiile acestui tip de profil pentru Europa Centrală și de Est.

În pofida narativelor promovate la începutul invaziei rusești în Ucraina conform cărora Rusia câștigă războiul energetic, criza globală energetică este o criză a energiei curate și a tranziției verzi în noul context geopolitic, nu o criză a petrolului și a gazelor. Criza actuală și-a depășit paradigma securității energetice înțeleasă în sensul clasic. Așadar, și elaborarea de politici în domeniul energetic a venit drept răspuns la nevoile urgente, accelerând simultan tranziția energetică demarată.

Prin analiza politicilor adoptate în 2022, prin care Bruxelles urmărește independența energetică a UE și *promovarea Uniunii în calitate de actor global în domeniul energetic*, am concluzionat că un prim demers necesar constă în înțelegerea faptului că politicile energetice ale unei Uniuni Europene mai bine ancorate geopolitic trebuie să fie sincronizate și să se completeze cu politicile care țin de tranziția energetică. Pentru a transcede cadrul normativ și a avea impact geopolitic, este necesară adaptarea consecventă a scopului și a activităților Diplomației Energetice a UE.

Această realizare consolidează convingerea conform căreia accelerarea tranziției energetice este cea mai bună cale pentru a spori simultan securitatea energetică și a avansa obiectivele verzi ale UE. După cum am demonstrat în prezenta cercetare, UE a înregistrat rezultate ambițioase prin exportul instrumentelor din domeniul energiei regenerabile. În

calitate de importator major de combustibili fosili, a devenit limpede că UE s-ar afla într-o poziție geopolitică mult mai avantajoasă într-o ordine a energiei curate decât într-un sistem energetic bazat pe hidrocarburi.

Noile tehnologii, precum hidrogenul, oferă oportunități pentru elaborarea noilor cadre normative, tehnologii, standarde și mecanisme de finanțare care pot fi elaborate cu scopul de a consolida geopolitic Uniunea Europeană. Inițiative precum coridorul hidrogenului Austria-Slovacia-Ungaria-Ucraina sau Cablul Submarin care va conecta Azerbaidjanul și România sunt exemple în care UE demonstrează o emancipare strategică. Acest tip de abordări trebuie să fie și mai ambițioase pe dimensiunea estică și în Balcani. În contextul cooperării cu Asia Centrală și Ucraina pentru materii prime critice, UE poate instrumentaliza consolidarea geopolitică în regiune, menținându-și statutul de exportator de norme la nivel global.

Dacă în 2019 se preconiza că planurile de decarbonizare vor avea loc în următoarele decenii, iar susținătorii tranziției verzi promovau ideea conform căreia factorul geopolitic nu va mai avea o influență atât de mare asupra dinamicii politicilor energetice ale statelor, impactul crizelor din anii recenți, culminat de războiul Rusiei împotriva Ucrainei, a contrazis definitiv această teză. Determinarea, în special a UE, de a renunța la dependența de combustibili fosili a fost accelerată de acțiunile Rusiei. Occidentul nu a dat dovadă doar de solidaritate, ci și de o mobilizare extraordinară în a modela și a se adapta politicilor verzi la contextul geopolitic. Decuplarea energetică de Rusia nu doar că a fost masiv realizată într-un termen record și în pofida dificultăților și a scepticismului majorității, ci a devenit catalizator pentru tranziția energetică din cadrul UE.

Totuși, într-un context în care, pe plan extern, riscurile geopolitice în domeniul energiei au devenit evidente și au modelat politicile energetice pe plan intern, dinamica este îngreunată de numeroși factori. Piețele interne se confruntă cu lipsa investițiilor, a inflației exacerbate, a deficienței de materii prime critice și componente, iar tendința care devine tot mai evidentă este cea a sporirii implicării guvernelor în piața energiei. Energia și clima rămân subiecte de controversă politică și este nevoie de gândire ambițioasă și creativă pentru a reduce diviziunile și a menține statele aliniat la obiectivele de decarbonizare și dezvoltare economică.

Întrucât rezultatele studiului de caz au demonstrat în mod evident că reziliența energetică a statelor din Europa Centrală și de Est s-a consolidat datorită cadrului instituțional și normativ și a rezistat în fața șocurilor geopolitice majore, elementele normative din cadrul politicilor UE și-au probat eficiența. Totodată, există nevoie consolidării acestor cadre în relația cu statele non-UE. Pe măsură ce nivelul de cooperare scade, impactul acestor politici este diminuat, chiar și în cazul statelor cu relații comerciale energetice solide. Acest tip de consolidare ar genera beneficii de ordin geostrategic și geopolitic.

Este important de subliniat că instrumentarul geopolitic al UE se limitează la cadrul instituțional supranațional, fapt care diminuează impactul geopolitic al inițiativelor, pe de o parte, și oferă oportunități limitate pentru state precum cele din Europa Centrală și de Est.

Analiza relației cu noii furnizori de energie, materie primă critică și pământuri rare, care este un al doilea obiectiv al prezentei lucrări, a evidențiat faptul că noile politici trebuie să integreze interesele complexe ale UE, transcendând cadrul strict energetic. În acest sens, noile parteneriate strategice trebuie definite cu luarea în calcul a noilor riscuri, aprecierea impactului acestor riscuri, a instrumentelor de contracarare a acestora, precum și designul unui nou cadru de securitate pentru a ghida deciziile de politici publice în domeniul energiei.

Referindu-ne la diplomația energetică a UE, analiza căreia a reprezentat cel de-al treilea obiectiv al prezentei lucrări, aceasta poate deveni unul dintre cele mai importante instrumente normative în domeniul energetic. Totuși, numeroasele provocări geopolitice și geoeconomice au scos în evidență rolul cheie pe care energia îl joacă în securitatea, competitivitatea industrială și stabilitatea economică a Europei și a partenerilor săi internaționali. Sistemele energetice ale UE sunt în curs de transformare rapidă către piețe de energie mai flexibile și interconectate, electrificare suplimentară și reducerea durabilă a cererii.

Aceasta oferă o oportunitate de a reduce dependența UE de piețele volatile ale combustibililor fosili, precum și de a reduce expunerea la dependențe nejustificate față de furnizorii străini. UE are un interes major în a împărtăși experiența și tehnologiile sale interne cu alte țări pentru a le sprijini tranziția energetică și a-și consolida alianțele în

contextul schimbărilor geopolitice. Diplomația energetică a UE poate servi politicii sale mai largi în materie de securitate, afaceri externe, comerț și climă.

Este momentul să îmbunătățim și să accelerăm diplomația energetică a UE, pentru a ne asigura că aceasta este atât un actor global puternic, cât și un partener de încredere.

Strategia de politică externă a UE trebuie să se concentreze pe parteneriate reciproc avantajoase și să depășească logica furnizor-cumpărător pentru a facilita crearea de valoare la nivel local. UE ar utiliza aceste parteneriate noi pentru a stabili lanțuri de aprovizionare și de valoare mai diversificate pentru materiile prime energetice, CRM și tehnologiile curate. Stimularea tranziției energetice s-ar efectua atât la nivel local, cât și la nivel global, reducând în același timp riscurile legate de rivalii geopolitici și consolidând alianțele politice ale UE.

De asemenea, UE ar trebui să elaboreze abordări adaptate regiunilor cheie, ghidate de considerente tehnice și geopolitice. În acest sens, Balcanii de Vest, Ucraina, Moldova și Georgia, ca parte a procesului de aderare la UE, au un potențial semnificativ ca furnizori de energie verde și CRM, precum și ca centre pentru sisteme energetice reziliente.

UE trebuie să își reorienteze comunicarea privind diplomația energetică cu economiile emergente către beneficiile comune ale tranziției accelerate către energia regenerabilă, punând accentul pe crearea de valoare locală, creșterea durabilă și cooperarea industrială și comercială între egali. Este necesară evitarea narațiunii (neoimperialiste) axate pe rolul țărilor terțe ca furnizori de resurse pentru UE. În schimb, UE trebuie poziționată ca o alternativă fiabilă, eficientă și de încredere.

UE ar trebui să se angajeze în parteneriate reciproc avantajoase cu țări din afara UE, care să se bazeze nu doar pe extracția resurselor, ci și pe construirea de lanțuri valorice industriale durabile și pe crearea de valoare adăugată locală.

Un domeniu separat ar trebui să îl constituie sprijinirea reconstrucției ecologice și descentralizate a Ucrainei. Asigurarea faptului că Ucraina poate deveni o parte integrantă a sistemului energetic european din ce în ce mai decarbonizat și contribuirea la competitivitatea industrială a UE cu potențialul său vast de energie regenerabilă și CRM, industria și forța de muncă. Eforturile imediate de reconstrucție sunt, de asemenea,

necesare, deoarece infrastructura energetică a Ucrainei este o țintă constantă a atacurilor rusești. UE ar putea intensifica cooperarea cu Comunitatea Energiei reorganizată și cu instituțiile financiare internaționale.

În consolidarea rolului de putere normativă, UE are oportunitatea de a sprijini tranziția echitabilă și sigură pentru țările vulnerabile producătoare de combustibili fosili, care reprezintă cea mai mare piață de import de petrol și gaze, dar care se micșorează rapid. UE trebuie să asigure un dialog continuu cu producătorii vulnerabili pentru a realiza tranziția de la veniturile din combustibili fosili. Dialogurile privind tranziția energetică cu alte țări dependente de veniturile din combustibili fosili ar putea, de asemenea, contribui la asigurarea viitorului relațiilor comerciale și energetice ale UE.

Un alt element important este alinierea diplomației energetice a UE și a măsurilor externe de tip comercial. Global Gateway trebuie aliniat la instrumentele mai ample ale UE (comerț și diplomație). Sunt necesare mai multe investiții în infrastructura curată pentru a facilita tranziția în zone geografice cheie, în special în cele afectate de CBAM și de alte reglementări ale UE, precum și în cazul producătorilor vulnerabili de combustibili fosili. Aceste investiții trebuie aliniate la alte instrumente diplomatice și comerciale ale UE și extinse prin implicarea mai profundă a părților interesate din sectorul privat.

În paralel cu procesul de redefinire a conceptului de securitate energetică, accesul la materiile prime critice și pământurile rare, precum și includerea componentei de sustenabilitate, devin primordiale în obiectivele de tranziție energetică ale UE.

Uniunea Europeană, dar mai ales Europa Centrală și de Est, trebuie să accelereze procesul de decarbonizare al economiilor. Energia și politicile climatice trebuie sincronizate și complementate de adaptarea consecventă a diplomației energetice.

Confruntarea mondială în creștere pentru angajarea Sudului Global devine o componentă care va juca un rol esențial în asigurarea competitivității într-o lume în care multipolaritatea devine tot mai accentuată. Implementarea planurilor ambițioase de decarbonizare a economiilor și relansare a sectoarelor de producție anunțate de ambele maluri ale Atlanticului va pune bazele viitoarei configurații globale a sistemelor energetice și va condiționa capacitatea marilor jucători de a accesa noi piețe.

Noua strategie a Uniunii Europene privind angajamentul internațional în domeniul energiei conectează politica industrială multidimensională cu instrumente diplomatice pentru a direcționa parteneriatele energetice către un caracter sustenabil. Totuși, prevalează obiectivele pe termen scurt și mediu de reducere a dependenței de surse fosile rusești, fapt care include investiții în infrastructura de gazoducte precum și noi contracte de livrare a gazelor și petrolului. Aceste tipuri de investiții concurează cu necesitatea investițiilor în tranziția verde și trebuie evaluate luând în calcul strategiile pe termen lung.

Măsurile întreprinse de UE în angajarea statelor terțe în procesul de decarbonizare a economiilor sunt mai degrabă modeste, cu un caracter autoreferențial și nu sunt aliniate la amploarea ambițiilor de lider „verde” ale UE. Totodată, reconfigurarea energetică globală oferă Uniunii Europene oportunitatea de a deveni un promotor al schimbării în contextul noului concept al securității energetice. Prin elaborarea de strategii pe termen lung și angajarea statelor terțe, precum și tranziția de la paradigma combustibililor fosili la energia curată, UE își poate folosi instrumentarul de politică externă pentru a deveni un exportator de modele tehnologice, normative și standarde ale noului concept de securitate energetică.

Am răspuns celui de-al patrulea obiectiv, identificarea tipului de abordare necesar Europei Centrale și de Est în relația cu furnizorii estici, prin intermediul analizei cantitative și calitative.

Analiza a permis o mai bună înțelegere a evoluțiilor din regiune și a oferit o imagine de ansamblu a impactului reconfigurării geopolitice și, ca urmare a acestei reconfigurări, a adoptării noilor politici europene asupra securității energetice a regiunii. Cu toate că au fost supuse analizei doar doi ani, analiza calitativă din a doua parte a studiului de caz a permis o mai bună corelare a tipului de orientare a guvernelor analizate către politici sau economie și a rezultatelor unei astfel de abordări.

Astfel, este important să evidențiem reziliența generală îmbunătățită a sistemelor energetice din regiune. Aceasta se datorează cadrului instituțional și normativ consolidat. Opțiunile de diversificare au avut succes, cel puțin pe termen scurt. Totuși, există deficiențe la capitolul implementării noilor politici, mai ales al elementelor conexe tranziției energetice. Întrucât unul dintre elementele cruciale ale consolidării securității

energetice îl constituie tranziția energetică și reducerea dependenței de combustibili fosili, statele trebuie să pună accent pe acest aspect.

Opțiunile existente moderate limitează inclusiv capacitatea statelor de a exporta norme și valori în domeniul energiei, participarea în formatele multilaterale fiind lipsită de experiență solidă. Există oportunități în acest sens oferite de proximitatea cu Vecinătatea Estică, Balcanii de Vest, dar și Caucazul de Sud și Asia Centrală.

Exportul cadrului normativ presupune și contribuția la consolidarea posturii geopolitice a UE – obiectiv asumat de dinainte de război. Experiența statelor din regiune în cooperarea bilaterală sau multilaterală cu Vecinătatea Estică, Balcanii de Vest, Caucazul de Sud și Asia Centrală reprezintă un avantaj care poate fi valorificat. Coridoarele existente, dar și cele în dezvoltare reprezintă dimensiuni geostrategice ce pot genera beneficii în ambele sensuri. Odată cu diminuarea vectorului pro-European în Georgia, dar și distanțarea Azerbaidjanului de Rusia, există vulnerabilități, dar și oportunități sectoriale de a apropia cooperarea la Marea Neagră și în regiunea Europei Centrale și de Est, iar România poate juca un rol cheie în acest sens.

Analiza din prezenta lucrare a demonstrat că unul dintre statele cele mai vulnerabile din ECE din perspectiva securității energetice este Slovacia. Fiind lipsită de resurse energetice convenționale, dependentă masiv de importuri, țara are o prezență de tip monopol al companiei ungare MOL. Acest fapt limitează opțiunile Bratislavei, indiferent de contextul politic al țării. Având la graniță Ucraina, Ungaria, dar și Austria, Slovacia, prin participarea Ungariei, reprezintă călcâiul lui Ahile pentru securitatea energetică regională.

Formate regionale multilaterale de cooperare în domeniul energetic, în special în cel al tranziției energetice, ar permite o consolidare geopolitică intraregională a României.

Consolidarea din perspectiva energetică a Bulgariei ar trebui să reprezinte elemente de atractivitate comercială și geopolitică pentru România. Experiența și importanța geografică, precum și apartenența la NATO a României, Bulgariei și Turciei permit analiza securității energetice regionale prin prisma conturării proiectelor de infrastructură care implică tehnologii noi.

Atât reactoarele modulare nucleare, cât și posibile proiecte regionale inovative pot consolida cooperarea regională și, drept urmare, pot contribui la consolidarea securității și a prezenței geopolitice.

Accesul la materiile prime critice, precum și la metalele rare în Ucraina și Asia Centrală reprezintă, de asemenea, oportunități de stabilire a noilor parteneriate multilaterale regionale. Cooperarea trebuie privită prin perspectiva exportului de norme și tehnologie, de interes pentru Asia Centrală.

Elementele analizate în prezenta lucrare ne confirmă faptul că, în reechilibrarea geopolitică a Uniunii Europene în domeniul securității energetice, un rol extrem de important îl joacă puterea normativă a Uniunii. Atât pe plan intern, cu scopul de a spori reziliența și autonomia energetică, cât și pe plan extern, în vederea consolidării rolului de actor global în domeniul energetic și atingerii obiectivelor de natură geostrategică, prin exportul de valori, norme și tehnologie, Uniunea Europeană se bazează în primul rând pe puterea sa normativă. Această valență nelipsită de provocări, este crucială inclusiv în ambiția asumată de UE, cea a consolidării posturii geopolitice a Uniunii pe plan global.

În pofida dificultăților precum creșterea naționalismului energetic sau a prevalenței deciziilor naționale în domeniul energetic, UE și-a demonstrat abilitatea de a rezista șocurilor geopolitice globale asupra sistemelor energetice. Acest fapt trebuie să servească drept argument în continuarea eforturilor de a asigura un răspuns vizionar, rezilient, cu o tot mai mare implicare a diplomației energetice și a energiei regenerabile la provocările noului concept de securitate energetică.

Bibliografie

Cărți

- Amadio Viceré, M.G., Venneri, G. (2023). *Energy Security. In: The European Union's Engagement with the Southern Mediterranean. European Administrative Governance.* Palgrave Macmillan
- Acemoglu, D., Robinson, J.A., (2013), *Why Nations Fail*, Profile Books
- Ashley, R., K., (1984), *The Poverty of Neorealism*, International Organization
- Buzan, B., Waever O., de Wilde J., (2011), *Securitatea*, CA Publishing
- Bremmer I., (2012), *Every Nation for Itself*, Penguin Group
- Bordaceov, T., (2009), *Noviy Strategiceskiy Soyuz*, Evropa
- Copeland, D.C., (2015), *Economic Interdependence and War*, Princeton University Press
- Cooper, D.A., (2005), *Economic Sanctions and Presidential Decissions. Models of Political Rationality*, Palgrave Macmillan
- Doxey, M., (1980), *Economic Sanctions and International Enforcement*, Royal Institute of International Affairs
- Ejazul H., A., (2023), *The Impact of Russia-Ukraine War on the Global Energy Crisis. Advances in Public Policy and Administration*, APPA Book Series
- Friedman, G., (2012), *The Next Decade*, Anchor Books
- Grishin, Oleg, Todorova, Ralitsa, & Tolochko, Alecsandr. (2020). "Energy Security of the Black Sea Region: Geostrategy and Geoenergy Measurement", *Przegląd Strategiczny*
- Hakimdavar, G., (2014), *A Strategic Understanding of UN Economic Sanctions International Relations, Law, and Development*, Routledge
- Hufbauer G.C., et al, (2007), *Economic Sanctions Reconsidered*, 3rd Edition, Peterson Institute for International Economics
- Von Hirsch, A., (1993), *Censure and Sanctions*, Clarendon Press
- Ionescu, M., E., (2005), *Sfidarea Westphaliei*, Politeia-SNSPA
- Jeltov, V., Jeltov, M., (2014), *Geopolitika. Istoriya i Teoriya*, Vuzovskiy Uchebnik
- Karyakin, V., (2013), *Geopolitika tretiei voini*, IG Granita

- Kaplan, R., D., (2012), *The Revenge of Geography*, Random House
- Keohane, R. O., & Nye, J. S., (2011), *Power and Interdependence*. Longman
- Keohane, R., (1984), *After Hegemony*, Princeton University Press
- Khartukov, E. M., & Surovtsev, D. A. (1994), *The Breakdown of the Soviet Oil Empire and its International Ramifications. The Economics of Transformation*, Springer
- King, G., Keohane, R. O., & Verba, S. (1994), *Designing Social Inquiry: Scientific Inference in Qualitative Research*. Princeton University Press.
- Kissinger, H, (1994), *Diplomacy*, Simon& Schuster
- Kissinger, H., (1982), *Years of Upheaval*, Boston Harper Collins Publishers
- Kissinger, H., (2014), *World Order*, Pinguin Books
- Leca, L., (2023). *Diplomația energetică a Uniunii Europene: între asigurarea rezilienței energetice interne și exportul Pactului Ecologic European*, în Berceanu, I., et al. *Secolul XXI sub lupa expertelor. Diplomație, securitate, drept, economie, feminism, comunicare*, 2 Editura Institutului de Științe Politice și Relații Internaționale Ion I.C.Brătianu
- Lenes, L, (2017). “The role of the Vertical Corridor in Interconnecting CEE Gas Market”, in *Cross Border Cooperation and Development Policies in Bulgaria and on the Balkans*, Ed. Ivis, 2017
- Lapid, Y., & Kratochwil, F. (1996), *The Return of Culture and Identity in IR Theory*, Lynne Rienner.
- Luzyanin, S. (2007), *Vostocinaya Politika Vladimira Putina*, Vostok-Zapad
- Manners, I. (2013), *Assessing the decennial, reassessing the global: Understanding European Union normative power in global politics*. Cooperation and Conflict
- Marinchenko, A., (2014), *Geopolitika*, Infra-M
- Marossi, A. Z., Bassett, M. R., *Economic Sanctions under International Law. Unilateralism, Multilateralism, Legitimacy, and Consequences*, Springer
- Measheimer, John J. (2001). *The Tragedy of Great Power Politics*, New york, W.W. Norton & Company Press.
- Mackinder, H. J., (1962), *The Geographical Pivot of History*, Democratic Ideals and Reality. Norton and Company. New York, U.S.A

- Molchanov, M. A. (2012), *Energy Security and the Revival of Geopolitics*. Social Science Research Network.
- Pinder, J., (1977), *The Community Energy Policy: Conclusions. Government and Opposition*, Cambridge University Press
- Rothschild, E., (1994), *Adam Smith and the Invisible Hand*, The American Economic Review
- Slater, R., (2011), *Seizing Power*, Kommersant
- Scroeder, G., (2007), *Entscheidungen. Mein leben in der politik*, Hoffmann und Campe
- Sharp, P., (2009), *Diplomatic Theory of International Relations*, Cambridge
- Scott, M., and Westenley A., (2008), *Revisiting the Pivot: The Influence of Heartland Theory in Great Power Politics*, Macalester Colledge
- Primakov, E., (2009), *Mir bez Rosiy*, Rosiiskaya Gazeta
- Ragnar, B., and Lundén, T., (2021). *Territory, State and Nation: The Geopolitics of Rudolf Kjellén*. 1st ed., vol. 41, Berghahn Books
- Simileanu V, Sageată R., (2009), *Geopolitica României*, Top Form
- Stoian M., Volintiru C., (2018), *Energia. Concepte și instrumente operaționale*, Editura Club România
- Șiroporad, A., (2007), *Caspiy Russkoe Ozero*, Ast Moskva
- Tarlinkiy, V., (2009), *Truboprovodi-Instrument Geopolitiki*, MIK
- Torkunov, A., Malighin, A., (2014), *Sovremennye Mezhdunarodnye Otnosheniya: Uchebnik*, Aspect Press
- Tzanakopoulos, A., (2011), *Disobeying the Security Council Countermeasures against Wrongful Sanctions*, Oxford University Press
- Tziampiris, A. (2015), “*Balance of Power and Soft Balancing*”, The Routledge Handbook of International Security, Routledge.
- Waltz, K. N. (1959). *Man, the State, and War. A Theoretical Analysis*, Columbia University Press
- Walter, A., (2006), *Adam Smith and the Liberal Tradition in International Relations*, Review of International Studies
- Winegard, C.T., (2016), *The First World Oil War*, University of Toronto Press

Wohlforth, W. C., & Zubok, V., (2017), *An abiding antagonism: realism, idealism and the mirage of western–Russian partnership after the Cold War*, International Politics

Zhiznin, S., (2007), *Energy Diplomacy*, East Brook

Zhiznin, S., (2010), *Russian Energy Diplomacy and International Energy Security (Geopolitics and Economics)*, Baltic Region

Yergin, D., (2012), *The Quest*, Penguin Books

Articole științifice

Albrecht, T., Tsetsos, K., Grunwald, P. (2021). Concept of Sea Power. In: Sookermany, A.M. (eds) *Handbook of Military Sciences*, Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-030-02866-4_17-1, pp. 6-7 (Accesat la 20.02.2024)

Aubin, L., (2024). Russia in the Post-Soviet Space: What Strategies of Influence?, *IRIS*, www.iris-france.org/en/russia-in-the-post-soviet-space-what-strategies-of-influence/ (Accesat la 14.03.2025)

Baldwin, D., (2017). “Power and International Relations — a Summary.” *Clueless Political Scientist*, cluelesspoliticalscientist.wordpress.com/2017/01/20/power-and-international-relations-by-david-a-baldwin-a-summary/. (20.05.2025)

Belyi, A. (2014). International Energy Governance: Weaknesses of Multilateralism. *International Studies Perspectives*, 15(3), 313–328. <http://www.jstor.org/stable/44218757>. (Accesat la 5.02.2021)

Birchfield L., Duffield, S., (2011). The Upheaval in EU Energy Policy,” eds., *Toward a Common EU Energy Policy: Progress, Problems, and Prospects*, Palgrave Macmillan, 2011, <https://scholarworks.gsu.edu/items/50d8ede6-c454-43d3-bb85-5c4967ae9122>, (Accesat la 12.04.2024)

Bradley, R. L., (2019). Milton Friedman's Energy Insights - IER. *IER*, www.instituteforenergyresearch.org/uncategorized/milton-friedmans-energy-insights/. (Accesat la 24.01.2025)

Brooks, S., Wohlforth, W.C., (2008). Realism, Balance-of-Power Theory, and the Counterbalancing Constraint. In *World Out of Balance: International Relations and the Challenge of American Primacy*, (pp. 22-59). Princeton: Princeton University Press. <https://doi.org/10.1515/9781400837601-005>, (Accesat la 28.01.2024)

Buchan, D., (2002) The Threat Within: Deregulation and Energy Security, *Survival*, 44:3, 105-115, DOI: 10.1093/survival/44.3.105 (Accesat la 12.04.2024)

Canestrini, C., (2016). Liberalisation of the European electricity markets: a glass half full. *Florence School of Regulation*, <https://fsr.eui.eu/liberalisation-european-electricity-markets-glass-half-full/> (Accesat la 12.04.2024)

Chernysheva, N. A., Perskaya, V. V., Petrov, A. M., & Bakulina, A. A. (2019). Green Energy for Belt and Road Initiative: Economic Aspects Today and in the Future. *International Journal of Energy Economics and Policy*, 9(5), 178–185. <https://doi.org/10.32479/ijeep.8045> (Accesat la 14.03.2024)

Cherp, A., & Jewell, J. (2014). The concept of energy security: Beyond the four AS. *Energy Policy*, 75, 415–421.

Chitadze, N., (2024). 2022 Russian-Ukrainian War and the Future of EU Energy and Transport Security. *Journal of Social Science*, 9(1), 45-62., https://www.researchgate.net/publication/377512640_2022_Russian-Ukrainian_War_and_the_Future_of_EU_Energy_and_Transport_Security_Analyzing_the_Implications_of_Diversification_the_Transport_and_Energy_Transit_Routes_-_the_Case_of_the_Black_SeaCaspian, (Accesat la 14.05.2025)

Cenusa, D., (2025). The Black Sea Region and the Impact of the War: Geopolitics, Geoeconomics and Security “Transversal Costs” and “Unintended Benefits” *Geopolitics*

and Security Studies Center; GSSC, www.gssc.lt/en/publication/the-black-sea-region-and-the-impact-of-the-war-geopolitics-geo-economics-and-security-transversal-costs-and-unintended-benefits/. (Accesat 20.08.2025)

Cohen, D.S., and Goldman, Z.K., (2019). Like It or Not, Unilateral Sanctions Are Here to Stay. *AJIL Unbound*, vol. 113, 2019, pp. 146–151, <https://doi.org/10.1017/aju.2019.24>. (Accesat 19.02.2024)

Cleutinx, C. (n.d.). EU-Russia Energy Dialogue: European Commission co-ordination group The EU-Russia Energy Dialogue, Directorate-General for Energy and Transport European Commission. Retrieved 2024, from <https://www.energycharter.org/fileadmin/DocumentsMedia/Events/20031112-ENGOAR-CCleutinx.pdf> (Accesat la 12.04.2024)

Colglazier, E. W, and Deese, D.A., (1983), Energy and Security in the 1980s. *Annual Review of Energy*, vol. 8, no. 1, pp. 415–449, <https://doi.org/10.1146/annurev.eg.08.110183.002215>. (Accesat 18.11. 2022)

Cortright, D., & Lopez, G. A. (2002). *Smart Sanctions: Targeting Economic Statecraft*. University of Notre Dame Press

Dawood, L., & Costa, E. P. L. D. (2024), “The Realist debate in the context of the War in Ukraine: balancing dynamics, international change and strategic calculus”, *Revista Brasileira de Política Internacional*, 67(1). <https://doi.org/10.1590/0034-7329202400105> (Accesat la 16.05.2025)

Deese, D. A. (1979). Energy: Economics, Politics, and Security. *International Security*, 4(3), 140. <https://doi.org/10.2307/2626698> (Accesat 20.11.2023)

Demertzis, M., et al., (2022). How have sanctions impacted Russia?, *Bruegel Policy Contribution*, No. 18/2022, Bruegel, Brussels,

<https://www.econstor.eu/bitstream/10419/274172/1/1822501237.pdf>, (Accesat la 10.01.2024)

Dubien, A., and Vaquer I Fanés, J., (2010), Security and Energy Security in the Black Sea Region, DG of External Policies of the Union – Standard Briefing, European Parliament, <http://www.europarl.europa.eu/activities/committees/studies.do?language=EN>, (Accesat la 12.05.2025)

Dudau, R., Lenes, L., (2011). “European Union’s Energy Diplomacy in the Wider Black Sea Region.” *Eurolimes*, no. Supply 03, pp. 83–101, www.cceol.com/search/article-detail?id=266969. (Accesat la 16.05.2025)

Dumitru, I. R. (2021). Russia's geopolitical determinations in the black sea. *Strategic Impact*, 78(1), 31-42. <https://doi.org/10.53477/2284-9378-21-03> (Accesat la 20.05.2025)

Escribano, F. G., (2011). Market or geopolitics? The Europeanization of EU’s energy corridors. *International Journal of Energy Sector Management*, 5(1), 39–59. <https://doi.org/10.1108/17506221111120893> (Accesat la 12.04.2023)

Erdogdu, E. (2010). Bypassing Russia: Nabucco project and its implications for the European gas security. *Renewable and Sustainable Energy Reviews*, 14(9), 2936–2945. <https://doi.org/10.1016/j.rser.2010.07.028> (Accesat la 14.03.2024)

Goldthau, A., (2011). “Governing Global Energy: Existing Approaches and Discourses.” *Current Opinion in Environmental Sustainability*, vol. 3, no. 4, pp. 213–217, <https://doi.org/10.1016/j.cosust.2011.06.003>. (Accesat la 19.12.2022)

Goldthau, A., Youngs R., (2023). “The EU Energy Crisis and a New Geopolitics of Climate Transition.” *Journal of Common Market Studies*, <https://doi.org/10.1111/jcms.13539>, (Accesat la 20.06.2024)

Gottmoeller, R., (2007) “The Evolution of Sanctions in Practice and Theory.” *Survival*, vol. 49, no. 4, pp. 99–110, <https://doi.org/10.1080/00396330701733902>. (Accesat la 19.02.2024)

Grishin, O., Todorova, R., & Tolochko, A., (2020). Energy Security of the Black Sea Region: Geostrategy and Geoenergy Measurement, *Przegląd Strategiczny*, 13, 415-432.

<https://pressto.amu.edu.pl/index.php/ps/article/view/26098> (Accesat 02.04.2025)

Guzzini, S., (2018). Hans J. Morgenthau and the Three Purposes of Power, *DIIS Working Paper*,

https://www.researchgate.net/publication/328791287_Hans_J_Morgenthau_and_the_three_purposes_of_power, (Accesat la 20.01.2024)

Grumelli, A. (2022). Energy sanctions and global oil markets: The implications of sanctions on Russia. *Journal of Energy Policy*, 165, 112934.

<https://doi.org/10.1016/j.enpol.2022.112934> (Accesat la 14.03.2024)

Hashim, S. M., (2010). Power-loss or power-transition? Assessing the limits of using the energy sector in reviving Russia’s geopolitical stature. *Communist and Post-Communist Studies*, <https://online.ucpress.edu/cpcs/article-abstract/43/3/263/155/Power-loss-or-power-transition-Assessing-the?redirectedFrom=fulltext> (Accesat 20.05.2025)

Harold, L., (1961). Security of Supply and Energy Policy in Western Europe, *World Politics*, vol. 13, no. 3, pp. 400–422, <https://doi.org/10.2307/2009482>. (Accesat la 28.01.2024)

Haq Ateed, E., (2023). The Impact of Russia-Ukraine War on the Global Energy Crisis, *Advances in Public Policy and Administration (APPA) Book Series*, pp. 119–138, www.igi-global.com/chapter/the-impact-of-russia-ukraine-war-on-the-global-energy-crisis/335606, <https://doi.org/10.4018/979-8-3693-0440-2.ch007>, (Accesat la 10.01.2024)

Hardwick, D., (2013). "Is the EU a Normative Power?", *E-International Relations*, www.e-ir.info/2011/09/03/is-the-eu-a-normative-power/. Accesat la 15.12.2024

Hausmann, R., et al., (2022). "How to weaken Russian oil and gas strength." *Science* 376.6592, p. 469.

Hufbauer, G. C., Schott, J. J., & Elliott, K. A. (2009). *Economic Sanctions Revisited*. Institute for International Economics

Smith, H. (2015). Putin claims sanctions have cost Russia \$160 billion. *Financial Times*. <https://www.ft.com/content/507b5ff4-e0e2-11e4-9ebc-00144feab7de> (Accesat la 22.03.2022)

Helleiner, E., (2024). Economic Globalization's Polycrisis." *International Studies Quarterly*, vol. 68, no. 2, 14 Mar. 2024, academic.oup.com/isq/article/68/2/sqae024/7634048?searchresult=1, <https://doi.org/10.1093/isq/sqae024>. (Accesat 20.06.2024)

Ibekwe, K. I., et al, (2024). Energy Security in The Global Context: A Comprehensive Review of Geopolitical Dynamics and Policies, *Engineering Science & Technology Journal*, 5(1), 152. Fair East Publishers. <https://doi.org/10.51594/estj.v5i1.741> (Accesat la 10.01.2025)

Ibrayeva, A. & Sannikov, D. et al, (2018). "Importance of the Caspian Countries for the European Union Energy Security," *International Journal of Energy Economics and Policy*, Econjournals, vol. 8(3), pages. 150-159, p.152

Isachenko, D., (2023) Background of Regional Dynamics and Global Confrontation, *SWP Research Paper*, , https://www.swp-berlin.org/publications/products/research_papers/2023RP12_Turkey_BlackSeaRegion.pdf, (Accesat 10.01.2024)

Jegen, M., (2014). “Energy policy in the European Union: The power and limits of discourse”, *Les Cahiers européens de Sciences Po*, n° 02.

Jones, T., (2014), “Energy Security”, *Middle East Report* 271,
<https://merip.org/2014/07/energy-security/>, (Accesat 06.02.2024)

Kardaş, Ş. (2011). Geo-strategic position as leverage in EU accession: the case of Turkish–EU negotiations on the Nabucco pipeline. *Southeast European and Black Sea Studies*, 11(1), 35–52. <https://doi.org/10.1080/14683857.2011.558721> (Accesat la 14.03.2024)

Kilinç-Pala, P. B. (2021). Approaches in Energy Exclusive Security: Theories of Energy Security and the Dominance of Realism. *Politics & Policy*, 49(3).
<https://doi.org/10.1111/polp.12411> (Accesat la 12.04.2023)

Kissinger, H. A., (2009), “The Future Role of the IEA.” Henry A. Kissinger,
www.henryakissinger.com/speeches/the-future-role-of-the-ia/, (Accesat la 18.03.2024)

Khakimova, V., (2024). Sanctions as an instrument of the EU’s normative power”, *Odesa I. I. Mechnikov National University*, DOI <https://doi.org/10.24195/2414-9616.2024-6.26>, (Accesat la 17.03.2025)

Klibanov, M., & Hetland, A. (2015). Oil price shocks: Implications for the Russian economy. *Economic Analysis and Policy*, 45, 115-130.
<https://doi.org/10.1016/j.eap.2015.08.003>

Koenig, N., (2019). The “Geopolitical” European Commission and Its Pitfalls. Hertie School, https://www.hertie-school.org/fileadmin/user_upload/Policy_Brief_Nicole_geopolitical_commission.pdf (Accesat la 17.04.2023)

Kutcher, K. C.,(2024). “The Russo-Ukrainian War and Mackinder’s Heartland Thesis | Geopolitical Monitor.” *Geopolitical Monitor*, www.geopoliticalmonitor.com/the-ukraine-war-and-mackinders-heartland-thesis/, (Accesat la 22.01.2025)

Kusznir, J. (2015). The Southern Gas Corridor: Initiated by the EU, Completed by Others? TANAP, TAP, and the Redirection of the South Stream Pipeline, Caucasus Analytical Digest, *Academia.edu*,
www.academia.edu/10456260/The_Southern_Gas_Corridor_initiated_by_the_EU_completed_by_others_TANAP_TAP_and_the_redirection_of_the_South_Stream_Pipeline.
(Accesat la 14.03.2024)

Legendre, T., (2007) The North Atlantic Treaty Organization’s Future Role in Energy Security., *Journal of Diplomacy*,
<https://blogs.shu.edu/journalofdiplomacy/files/archives/Legendre.pdf>, (Accesat la 30.08.2022)

Legro, J. W. and Moravcsik, A., (1999). "Is Anybody Still a Realist?" *International Security* 24, no. 2, p.5-55.
<https://scholarship.richmond.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1213&context=polisci-faculty-publications> (Accesat la 20.01.2024)

Leca, L., (2017). “The Role of the Modernization of Economic Rhetoric in the Russian Federation. Policy Options for the East-European Countries”, <http://www.esga.ro/wp-content/uploads/2017/11/Russia-collection-of-policy-papers2.pdf> , ESGA, (Accesat la 29.01.2022)

Leneș, L, „Diplomația energetică”, *Revista Infosfera*, Direcția Generală de Informații a Apărării, Anul III, nr. 2, 2011,
https://www.mapn.ro/publicatii_militare/arhiva_infosfera/documente/2011/2_2011.pdf
(Accesat la 30.08.2022)

Leca, L., Prandin, F., Van Schaik, L., Cretti, G., (2023) “REPower Security: Rethinking European Energy Relations in Times of Crisis”, GLOBSEC, Disponibil la <https://www.globsec.org/what-we-do/publications/repower-security-rethinking-european-energy-relations-times-crisis>. (Accesat la 20 iulie 2023).

Lukyanov, F. (2008). Russia EU: The Partnership That Went Astray. *EuropeAsia Studies*, 60(6), 1107–1119, p.1109. JSTOR. <https://doi.org/10.2307/20451575> (Accesat la 12.04.2024)

Macdonald, D. J. (2000). Making Realism Face the Facts. *SAIS Review*, 20(2), 231–235. <https://doi.org/10.1353/SAIS.2000.0041> (Accesat la 29.01.2024)

Makarychev, A., & Morozov, V. (2013). Is 'Non-Western Theory' Possible? The idea of multipolarity and the trap of epistemological relativism in Russian IR. *International Studies Review*, 15(3), 328-350.

Maltby, T. (2013). European Union energy policy integration: A case of European Commission policy entrepreneurship and increasing supranationalism. *Energy Policy*, 55, 435–444. <https://doi.org/10.1016/j.enpol.2012.12.031> (Accesat la 4.05.2024)

Manners, I., (2002). “Normative Power Europe: A Contradiction in Terms?” *JCMS: Journal of Common Market Studies*, vol. 40, no. 2, pp. 235–258, www.princeton.edu/~amoravcs/library/mannersnormativepower.pdf, <https://doi.org/10.1111/1468-5965.00353>. (Accesat la 12.09.2023)

McCourt, D. M. (Ed.). (2020). Second Meeting: Hans J. Morgenthau and the National Interest, January 14, 1954. *American Power and International Theory at the Council on Foreign Relations, 1953-54* (pp. 80–108). University of Michigan Press. <http://www.jstor.org/stable/10.3998/mpub.11301034.6> (Accesat la 14.07.2024)

Nate, S., Colibășanu, A., Stavvytskyy, A., & Kharlamova, G. (2024). Impact of the Russo-Ukrainian War on Black Sea Trade: Goeconomic Challenges. *Economics & Sociology*, 17(1), 234-252. <https://doi.org/10.14254/2071-789x.2024/17-1/16> (Accesat 15.07.2025)

Nate, S., & Leca, L., (2020). Cybersecurity and hybrid warfare challenges in the Black Sea region. *International Journal of Cyber Diplomacy*, 1(1).

https://ijcd.ici.ro/documents/26/2020_article_6.pdf (Accesat 03.04.2025)

Novikau, A. (2022). Energy Security in Security Studies: A Systematic Review of Twenty Years of Literature. *Ahead of Print*, 0(0). <https://doi.org/10.51870/pddc2102> (Accesat la 02.04.2024)

Nye, J.S., (1982), “Energy and Security in the 1980s.” *World Politics*, vol. 35, no. 1, Oct. p. 123, <https://doi.org/10.2307/2010282>. (Acesat 02.04.2024)

Pepermans, G., (2018). European Energy Market Liberalization: Experiences and Challenges, *International Journal of Economic Policy Studies*, vol. 13, no. 1, pp. 3–26, <https://doi.org/10.1007/s42495-018-0009-0>. (Accesat la 12.04.2024)

Peterson, S. (2017). The Ethical Implications of Economic Sanctions: What Does the Evidence Show? *Global Change, Peace & Security*, 29(3), 290-305. <https://doi.org/10.1080/14781158.2017.1344178>

Petroula, T., Swart, R., Gugele, B., Strobel, B., & Taylor, P. (2004). Implementing the Kyoto Protocol in the European Community. *International Review for Environmental Strategies*, 5(1), 83–108. https://www.iges.or.jp/en/publication_documents/pub/peer/en/1160/IRES_Vol.5-1_83.pdf (Accesat la 12.04.2024)

Proskuryakova, L., (2018). Updating energy security and environmental policy: Energy security theories revisited. *Journal of Environmental Management*, 223, 203–214. <https://doi.org/10.1016/j.jenvman.2018.06.016> (Accesat la 12.04.2023)

Richter, S. (2016). Eastern Europe in Retrospect: A Brief History of the COMECON Integration (news article). Vienna Institute for International Economic Studies.

<https://wiiw.ac.at/eastern-europe-in-retrospect-a-brief-history-of-the-comecon-integration-n-154.html> (Accesat la 12.04.2024)

Romanova, T., & Pavlova, E. (2024). Towards neoclassical realist thinking in Russia? In *Russian Foreign Policy Analysis* (pp. 245-267). Manchester University Press. DOI: 10.7765/9781526186072.00017 (Accesat la 20.01.2025)

Rosenow, J. (2022). Europe on the way to net zero: What challenges and opportunities? *PLOS Climate*, 1(7). <https://doi.org/10.1371/journal.pclm.0000058>, (Accesat 20.04.2025)

Saha, S., et al., (2008). Green Gridlock How to Fix the U.S.-EU Disconnect on Climate, *Foreign Affairs*, Disponibil la <https://www.foreignaffairs.com/united-states/green-gridlock>. (Accesat la 20.07.2023)

Serhan, Y., (2022). “Who is Vladimir Putin’s Revisionist History For?”, *The Atlantic*, February 27, 2022, <https://www.theatlantic.com/international/archive/2022/02/putin-russia-ukraine-revisionist-history/622936/>, (Accesat la 14.05.2025).

Simonnis, R. A., et al. (2014). *Global Energy Policy Perspectives*, *Purdue University Press*, www.jstor.org/stable/j.ctt6wq56p.7. p. 42, (Accesat la 18.03.2024)

Schmidt, B. C., (2004). Realism as tragedy. *Review of International Studies*, 30(03), 427–441. <https://doi.org/10.1017/S0260210504006151> (Accesat la 5.02.2024)

Scholz, O., (2022). “The Global Zeitenwende. How to Avoid a New Cold War in a Multipolar Era”, *Foreign Affairs*, Disponibil la <https://www.foreignaffairs.com/germany/olaf-scholz-global-zeitenwende-how-avoid-new-cold-war>. (Accesat la 14.08.2023)

Siddi, M., (2017). “EU-Russia Energy Relations: From a Liberal to a Realist Paradigm?” *Russian Politics*, vol. 2, no. 3, pp. 364–381, <https://doi.org/10.1163/2451-8921-00203005>, (Accesat la 17.04.2023)

Siddi, M., (2023). “Next Steps for the European Green Deal: Navigating Economic and Security Challenges, Keeping a Focus on Climate and Justice”, *Finnish Institute of International Affairs & University of Cagliari, TEPSA Briefs*, 2023. Disponibil la [extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/http://www.tepsa.eu/wp-content/uploads/2023/05/Brief-Next-Steps-for-the-European-Green-Deal.pdf](http://www.tepsa.eu/wp-content/uploads/2023/05/Brief-Next-Steps-for-the-European-Green-Deal.pdf). (Accesat la 20.07.2023)

Siddi, M. (2019). The Southern Gas Corridor: Prospects and Challenges for EU Foreign Policy. *Caucasus Analytical Digest*, 112, 8-11

Stein, A., (2015), “Realism/Neorealism.” *International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences*, vol. 20, 2015, pp. 26–30, <https://doi.org/10.1016/b978-0-08-097086-8.93119-2>. (Accesat la 04.02.2024)

Stern, J. (2024) Gas Pipeline Co-Operation between Political Adversaries: Examples from Europe, *Chatham House – International Affairs Think Tank*, www.chathamhouse.org/sites/default/files/public/Research/Energy, (Accesat la 18.03.2024)

Scott, R., (n.d). “IEA the First 20 Years. Origins and Structure.” <https://iea.blob.core.windows.net/Assets/B73b0800-Ed54-48ba-Bf16-Cc6820b723a3/1ieahistory.pdf>, International Energy Agency, (Accesat la 18.03.2024)

Sullivan, R., & Tilly, C. (2018). Economic sanctions and the politics of international relations: The case of South Africa. *Journal of International Relations*, 53(2), 158-177. <https://doi.org/10.1177/0305829817707287>

Talseth, L.C., (2012). The EU-Russia Energy Dialogue Travelling Without Moving. https://www.swp-berlin.org/publications/products/arbeitspapiere/talseth_20120402_KS.pdf (Accesat la 12.04.2024)

Thomas G., (2025).“Europe-Russia: Balance of Power Review”, *Ifri Studies*

Ufheil-Somers, A., (2014). Energy Security – MERIP, *MERIP*, merip.org/2014/07/energy-security/. (Accesat 14.02.2024)

Ullman, R. H. (1983). “Redefining Security.” *International Security*, vol. 8, no. 1, pp. 13, 83

Umbach, F. (2010). Global Energy Security and the Implications for the EU. *Energy Policy*, 38(3), 1229–1240. <https://doi.org/10.1016/j.enpol.2009.01.010> (Accesat la 14.03.2024)

Underwood, E., & Paul, T. V. "Balance of Power." Oxford Bibliographies in International Relations. Oxford University Press. DOI: 10.1093/obo/9780199796953-0202 (Accesat 10.04.2025)

Van Schaik, L., Leca. L., et al, (2024), A strong start Revived energy diplomacy for the new European Commission, *Clingendael Netherlands Institute of International Relations*, [Clingendael_Alert_A_strong_start.pdf](#) (Accesat la 19.01.2025)

Vivoda, V. (2023). Friend-shoring and critical minerals: Exploring the role of the Minerals Security Partnership. *Energy Research & Social Science*, 100, 103085. <https://doi.org/10.1016/j.erss.2023.103085>

Waisová, Á. (2011). *Od národní bezpečnosti k mezinárodní bezpečnosti: Kodaňská škola na křižovatce strukturálního realismu, anglické školy a sociálního konstruktivismu*. <https://mv.iir.cz/article/download/124/pdf> (Accesat la 02.02.2024)

Warda, A., (2023). “Russian Energy Diplomacy: Instruments and Approaches.” *Casimir Pulaski Foundation*, pulaski.pl/en/russian-energy-diplomacy-instruments-and-approaches/. (Accesat la 14.1.2024)

Weisstein, E. W. (2024). “Monte Carlo Method.” *Mathworld.wolfram.com*, mathworld.wolfram.com/MonteCarloMethod.html. (Accesat 14.05.2025)

Wu, Z. (2018). Classical geopolitics, realism and the balance of power theory. *Journal of Strategic Studies*, 41(6), 786–823. <https://doi.org/10.1080/01402390.2017.1379398>

(Accesat la 11.02.2023)

Waltz, K., (2018). Theory of International Politics, *Internet Archive*, 2018, p.7 archive.org/details/TheoryOfInternationalPoliticsKennethWaltz/page/n49/mode/2up?q=resources. (Accesat la 02.02.2024)

Yergin, D. (1988). Energy Security in the 1990s, *Foreign Affairs*, 67(1), 110–132

Zahir, B. T. L., Nugrahani, H. S. D., & Sadadi, P. (2024). EU Energy Security Strategy: The Impact Of The Russia-Ukraine War On The Energy Sector (2022-2024). *International Journal of Educational Research & Social Sciences*, 5(4), 611.

<https://doi.org/10.51601/ijersc.v5i4.855>

Zwikh, S., (2017) “Even Milton Friedman Endorsed a Price on Emissions.” *Ecosystem Marketplace*, www.ecosystemmarketplace.com/articles/ghost-of-milton-friedman-materializes-in-chicago-endorses-a-price-on-carbon/. (Accesat la 18.01.2025).

Resurse instituționale

Consiliul European

Comunicat de Presa, “Actul privind materiile prime critice: Consiliul adoptă poziția de negociere”, *Consiliul European*, 2023. Disponibil la <https://www.consilium.europa.eu/ro/press/press-releases/2023/06/30/critical-raw-material-act-council-adopts-negotiating-position/>. (Accesat la 20.07.2023).

Joint Communication to the European Parliament and the Council. The European Union's strategic approach to the Black Sea region., 2025,

<https://enlargement.ec.europa.eu/document/download/170d9b3a-d45f-4169-80fa->

[9adb753c0921_en?filename=EU%20Strategic%20Approach%20Black%20Sea%20Strategy.pdf](#) (Accesat la 14.07.2025)

European Security Strategy - A secure Europe in a better world. (2024). Consilium.
<https://www.consilium.europa.eu/en/resources/publications/european-security-strategy-secure-europe-better-world/>

Council Resolution of 17 September 1974 concerning a new energy policy strategy for the Community - Publications Office of the EU. Publications Office of the EU.
<https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/183aa296-5624-4958-85f5-b8a1af63da62/language-en> (Accesat la 18.03.2024)

Parlamentul European

Directiva (UE) 2023/2413 a Parlamentului European și a Consiliului din 18 octombrie 2023 de modificare a Directivei (UE) 2018/2001, a Regulamentului (UE) 2018/1999 și a Directivei 98/70/CE în ceea ce privește promovarea energiei din surse regenerabile și de abrogare a Directivei (UE) 2015/652 a Consiliului, https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=OJ:L_202302413. (Accesat 18.04.2025)

European Parliament. (2009). Internal energy market | Fact Sheets on the European Union | European Parliament. Europa.eu.
<https://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/45/internal-energy-market> (Accesat la 12.04.2024)

Tratatul Privind Funcționarea Uniunii Europene (Versiune Consolidată), Ro. 2012,
https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:2bf140bf-a3f8-4ab2-b506-fd71826e6da6.0001.02/DOC_2&format=PDF , (Accesat la 22.03.2024).

Fondul Pentru O Tranziție Justă | EUR-Lex. *Europa.eu*, 31 Dec. 2024, eur-lex.europa.eu/RO/legal-content/summary/the-just-transition-fund.html. (Accesat la 22.03.2025)

Actul Unic European (AUE). Actul Unic European (AUE), www.europarl.europa.eu/about-parliament/ro/in-the-past/the-parliament-and-the-treaties/single-european-act. (Accesat la 15.04.2024)

European Parliament. “Russia | Fact Sheets on the European Union | European Parliament.” *Europa.eu*, May 2019, www.europarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/177/russia. (Accesat la 17.04.2023)

The EU’s Energy Security Made Urgent by the Crimean Crisis | Think Tank | European Parliament. *Www.europarl.europa.eu*, [www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EXPO-AFET_SP\(2014\)522338](https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EXPO-AFET_SP(2014)522338), (Accesat la 17.04.2023)

Comisia Europeană

Speech by President Jean-Claude Juncker at the Annual General Meeting of the Hellenic Federation of Enterprises (SEV), (2016). Press Corner. *European Commission - European Commission*, 2016, ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/SPEECH_16_2293. (Accesat la 10.03.2024)

Actul privind industria cu zero emisii nete, *Comisia Europeană*, 2023. Disponibil la https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/european-green-deal/green-deal-industrial-plan/net-zero-industry-act_ro. (Accesat la 20 iulie 2023)

Comunicat de Presa, “REPowerEU: a plan to rapidly reduce dependence on Russian fossil fuels and fast forward the green transition”, *European Commission*, 2022. Disponibil la <https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en>. (Accesat la 20.07.2023).

Strategy for an EU external energy engagement, *European Commission*, 2022. Disponibil la https://energy.ec.europa.eu/topics/energy-strategy/strategy-eu-external-energy-engagement_en. (Accesat la 20.07.2023)

European Commission. “REPowerEU: Affordable, Secure and Sustainable Energy for Europe.” *European Commission*, 2022, commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/european-green-deal/repower-eu-affordable-secure-and-sustainable-energy-europe_en. (Accesat la 10.01.2024)

UE notifică ieșirea din Tratatul privind Carta energiei și pune capăt procedurilor de arbitraj intra-UE. (2025). European Commission - European Commission. https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/ro/ip_24_3513 (Accesat la 20.09.2025)

Energy Diplomacy | EEAS Website.” *Www.eeas.europa.eu*, www.eeas.europa.eu/eeas/energy-diplomacy_en, (Accesat la 02.05.2023)

EU – Russia Energy Dialogue. (2025). European Commission - European Commission. https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/memo_09_121 (Accesat la 14.09.2025)

“Pactul Verde European.” *Commission.europa.eu*, commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/european-green-deal_ro. (Accesat la 24.02.2024)

Eurostat

Eurostat Statistics Explained, Eurostat, [Emergency oil stocks statistics - Statistics Explained - Eurostat](https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Emergency_oil_stocks_statistics_statistics_explained_-_eurostat), (Accesat la 20.09.2023)

Emergency Oil Stocks Statistics - Statistics Explained - Eurostat.” *Europa.eu*, 2025, ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Emergency_oil_stocks_statistics, (Accesat la 14.09.2023)

Comunitatea Energetică

EU External Energy Strategy defines Energy Community as instrument for ambitious energy and climate policies and market reforms, *Energy Community*, 2022. Disponibil la <https://www.energy-community.org/news/Energy-Community-News/2022/05/18.html>. (Accesat la 20 iulie 2023).

Agenția Internațională a Energiei

IEA. “The Impact of Russia’s Invasion of Ukraine on Global Energy Markets - Spotlight.” *IEA*, 2023, www.iea.org/spotlights/the-impact-of-russia-s-invasion-of-ukraine-on-global-energy-markets. (Accesat 15.07.2024)

Oil Security – Emergency Response and Energy Security. *IEA*, www.iea.org/about/emergency-response-and-energy-security/oil-security, (Accesat la 10.09.2023)

IEA. “The Impact of Russia’s Invasion of Ukraine on Global Energy Markets - Spotlight.” *IEA*, 2023, www.iea.org/spotlights/the-impact-of-russia-s-invasion-of-ukraine-on-global-energy-markets.

Overcoming the Energy Trilemma: Secure and Inclusive Transitions, IEA Report to G7 Leaders. 2023, <https://www.iea.org/reports/overcoming-the-energy-trilemma-secure-and-inclusive-transitions> (Accesat la 30.06.2024)

International Energy Agency. (2023). *Energy Security*. <https://www.iea.org/topics/energy-security>

Departamentul de stat al SUA pentru Energie

U.S. Department of Energy. “The History of Nuclear Energy.” *Energy.gov*, www.energy.gov/ne/articles/history-nuclear-energy, (Accesat la 18.03.2024)

Banca Mondială

World Bank. (2014). *Russia Economic Report: Health of the Russian Economy*.

<http://www.worldbank.org/en/country/russia/publication/russia-economic-report> (Accesat la 22.03.2022)

Congresul SUA

R-AL-5, Dale W. “Text - H.R.9710 - 118th Congress (2023-2024): Small Modular Reactor Demonstration Act of 2024.” *Congress.gov*, 2023, www.congress.gov/bill/118th-congress/house-bill/9710/text. Accessed 16 Dec. 2025.

D-NH, Jeanne. “Text - S.804 - 118th Congress (2023-2024): Black Sea Security Act of 2023.” *Congress.gov*, 2023, www.congress.gov/bill/118th-congress/senate-bill/804/text. (Accesat la 20.05.2025)

Alte surse instituționale

International Atomic Energy Agency. “Atoms for Peace Speech | IAEA.” *Iaea.org*, 16 July 2014, www.iaea.org/about/history/atoms-for-peace-speech, (Accesat la 18.03.2024)

OPEC. (2024). *OPEC: Brief history*. Opec.org; Opec.

https://www.opec.org/opec_web/en/about_us/24.htm (Accesat 10.05.2025)

Ausrin, Armonaite. “NATO PA.” *NATO PA*, 20 Nov. 2020, www.nato-pa.int/document/2020-revised-draft-report-black-sea-region-economic-and-geo-political-tensions-armonaite. (Accesat 10.05.2025)

Annual Address to the Federal Assembly of the Russian Federation. *President of Russia*, 25 Apr. 2005, en.kremlin.ru/events/president/transcripts/22931. (Accesat la 10.01.2024)

The Concept of the Foreign Policy of the Russian Federation, The Ministry of Foreign Affairs of the Russian Federation, March 31, 2023,
https://mid.ru/en/foreign_policy/fundamental_documents/1860586/, (Accesat 12.05.2025)

CBAM - Carbon Border Adjustment Mechanism - Acasa - MF.” *Acasa*, 2025,
mfinante.gov.ro/cbam. (Accesat la 12.03.2025)

History | IAEA. *Iaea.org*, International Atomic Energy Agency, 8 June 2016,
www.iaea.org/about/overview/history, (Accesat la 18.03.2024)

IRENA. “International Renewable Energy Agency (IRENA).” *Irena.org*, 2023,
www.irena.org/. (Accesat la 12.03.2025)

Rapoarte

“CEE reduced gas consumption over the last 12 months”, 2023, ERSTE Report,
<http://www.erstegroup.com/en/research/report/en/SR328374>, (Accesat la 10.10.2023)

Commision Staff Working Document, Summary report on the analysis of the debate on the green paper "*A European Strategy for Sustainable, Competitive and Secure Energy*",
https://www.esmap.org/sites/default/files/esmap-files/Rpt_Europe_energypolicy.pdf,
(Accesat la 02.03.2022)

Surse media

Ministerul Energiei anunță: Noua strategie a Uniunii Europene privind angajamentul internațional în domeniul energiei – în consultare publică până pe 31 ianuarie, *Invest Energy*, 2022. Disponibil la <https://www.investenergy.ro/ministerul-energiei-anunt-noua-strategie-a-uniunii-europene-privind-angajamentul-international-in-domeniul-energiei-in-consultare-publica-pana-pe-31-ianuarie/>. (Accesat la 20.07.2023)

European Green Deal: EU and Republic of Korea launch Green Partnership to deepen cooperation on climate action, clean energy and environmental protection, *Pub Affairs Bruxelles*, 2023. Disponibil la <https://www.pubaffairsbruxelles.eu/eu-institution->

news/european-green-deal-eu-and-republic-of-korea-launch-green-partnership-to-deepen-cooperation-on-climate-action-clean-energy-and-environmental-protection/. (Accesat la 15.08.2023)

Office of the Historian. "Milestones: 1921–1936 - Office of the Historian."
History.state.gov, history.state.gov/milestones/1921-1936/red-line. (Accesat la 18.03.2024)

Resources for The Convention on certain institutions common to the European Communities (1957) - The treaties of the European Union: texts, preparatory work and personal accounts - CVCE Website. (2025). *Cvce.eu*.
https://www.cvce.eu/en/recherche/unit-content/-/unit/b9fe3d6d-e79c-495e-856d-9729144d2cbd/b7a4162e-f47d-48fd-b73c-063f17984941/Resources#903872ca-002c-4ba4-b845-c25bbcb0f60f_en&overlay, (Accesat la 18.03.2024)

US mission to EU. Richard L. Morningstar. *U.S. Mission to the European Union*, 8 Jan. 2022, useu.usmission.gov/richard-l-morningstar/. (Accesat 30.08.2022)

Energy diplomacy. Europe's new strategic mission. Brussels Institute for Geopolitics., March 2024,
<https://d1lzgh4p69xuk2.cloudfront.net/downloads/eyJpZCI6ImMxMWMwMjIhNmY1MDI3ZjAxYTM1NmJmY2U0NzlhNjc3LnBkZiIsInN0b3JhZ2UiOiJzdG9yZSIsIm1ldGFkYXRhIjpb7ImZpbGVuYW1lIjoiQklHMDAzI0KAkyBFbmVyZ3kgZGlwbG9tYWN5LnBkZiIsInNpemUiOiJmY4MDU2LCJtaW1lX3R5cGU0IjoiJhcHBsaWNhdGlvi9wZGYifX0>
(Accesat la 18.01.2025)

Prezentare conferințe

Leca, L., (2020) Prezentare în calitate de expert din România „*Nato, Russia and the 21st century competition in the Black Sea*”, Penn Biden Center for Diplomacy and Global Engagement, <https://global.upenn.edu/penn-biden-center/event-nato-russia-and-21st-century-competition-black-sea>, (Accesat la 28.01.2021)